

study, freedom in choosing the place of study; transition from the principle of “lifelong learning” to the principle of “lifelong education”; free development of the individuality. The methodology of the educational process is characterized, which includes a system of principles, methods of organization and construction of theoretical and practical activities, the doctrine of this system. The conceptual provisions of professionalization, the main subsystems that are the basis of professionalism are studied; the functions of the educational process that contribute to the professional growth of the future specialist are studied: cognitive function, praxeological function, axiological function, reflexive function, function of normative prescription, function of creativity. The authors describe the personal professional genesis of the future pedagogical specialist through certain areas: the formation of internal means of professional activity through the accumulation of special knowledge, skills and abilities necessary for a particular field of activity, the development of such personality substructures as motivation, interest in it, professional traits, character, values, ability to communicate professionally, reflection, individual style of professional activity, accompanied by a gradual restructuring of the individual, increases its autonomy in solving professional problems; and through the assimilation of external (social) means of professional activity, which is accompanied by the accumulation of certain social regulators in this professional environment; mastering the social space of the profession of relevant materials and information and functional means of professional activity; professional support of the future teacher, which enables competitiveness in the labor market; the dynamics of professional development of the individual through the main stages. An approximate model of professionalization, key provisions based on certain professional and personal competencies are given.

Key words: professional training, methodology of educational process, professional support of a future teacher, personal professional genesis, professionalism, model of professionalization.

УДК 378.016:5

Марина Хроленко

Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка

ORCID ID 0000-0002-2118-1977

DOI 10.24139/2312-5993/2021.02/388-398

СУТНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

На основі аналізу наукової та методичної літератури, власного наукового пошуку уточнено поняття «екологічна компетентність» майбутніх учителів біології із застосуванням методів наукового пізнання (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо). У своєму дослідженні ми розглядаємо екологічну компетентність майбутніх учителів біології як здатність активно й відповідально реалізовувати свій потенціал (екологічні знання, уміння, досвід) для успішної професійної діяльності в екологічній освіті та вихованні учнів; усвідомлювати власну причетність і відповідальність до відновлення, збереження природного середовища, екологізації свідомості школярів; здійснювати екологічно доцільну діяльність, практично вирішувати екологічні завдання в професійній і побутовій сферах відповідно до принципів сталого розвитку, набутих екологічних цінностей, мотивів взаємодії з природою, переконань, ідеалів тощо.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетенція, компетентність, екологічна компетентність, майбутні вчителі біології.

Постановка проблеми. Компетентнісний підхід в освіті є реалією сьогодення, який активно застосовується на всіх рівнях освіти, зокрема й вищої. Визначення загальних, предметних, фахових компетентностей в освітніх програмах підготовки майбутніх учителів є вимогою сучасності, коли в епоху інформаційного суспільства відбулася зміна парадигми від знаннево-репродуктивної освіти до активно-пошукової, коли студент став суб'єктом освітнього процесу, здатний самостійно оволодівати знаннями, активно їх застосовувати, навчатися впродовж життя.

Пріоритетність компетентнісного підходу у вищій освіті України задекларована в низці законодавчих актів і нормативних документів: Законі України «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про національну доктрину розвитку освіти України в XXI столітті», «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)».

У Державному стандарті базової середньої освіти екологічну компетентність визначено як одну з дев'яти ключових, що передбачає усвідомлення екологічних основ природокористування, необхідності охорони природи, дотримання правил поведінки на природі, ощадливого використання природних ресурсів, розуміння контексту і взаємозв'язку господарської діяльності й важливості збереження природи для забезпечення сталого розвитку суспільства (*Державний стандарт, 2020*). Для успішної реалізації завдання формування екологічної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти майбутній учитель має бути екологічно компетентним. У той самий час у професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (*Професійний стандарт, 2020*) не передбачено окремої здатності здобувачів вищої педагогічної освіти, як от: екологічна компетентність. Структурні компоненти зазначеної компетентності прослідковуються в предметно-методичній (здатність формувати ціннісні ставлення учнів), емоційно-етичній (здатність усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі), здоров'язбережувальній (здатність формувати в учнів культуру здорового та безпечного життя) компетентностях.

Аналіз актуальних досліджень. Розробленням теоретико-методологічних основ упровадження компетентнісного підходу в систему вищої освіти займаються О. Бондаренко, О. Гончарова, Н. Гречаник, А. Гриценко, І. Драч, О. Загородна, І. Зарубінська, О. Мамчич, І. Пінчук, О. Плахотнік, О. Познанська, Н. Самойлова, І. Секрет, В. Ситянін, О. Чубрей та інші.

Формування окремих компетентностей майбутніх учителів біології є предметом дослідження вчених: Ю. Бойчука (еколого-валеологічна компетентність), Т. Миронюк (здоров'язбережувальна компетентність), О. Пташенчук (дослідницька компетентність), І. Фурси, Ю. Шапрана (професійна компетентність), І. Шмиголь (загальнопредметні компетентності з природничих дисциплін) тощо.

Вагомий внесок у розробку проблеми формування екологічної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі професійної підготовки внесли праці Н. Баярко (майбутні вчителі біології), О. Герасимчук (майбутні гірничі інженери), С. Грищенка (майбутні інженери гірничого профілю), О. Гуренкової (майбутні фахівці водного транспорту), С. Ключки (студенти технологічного університету), Я. Логвінової (майбутні викладачі біології), С. Лутковської (майбутні молодші спеціалісти переробної харчової промисловості), Н. Олійник (студенти гідрометеорологічного технікуму), І. Сяської (майбутні учителі природничих дисциплін), Л. Титаренко (студенти біологічних спеціальностей університету), А. Хрипунової (майбутні інженери – фахівці цивільного захисту), Н. Чорновол (студенти вищих технічних навчальних закладів) та ін. Зауважимо, що серед вищезазначених наукових пошуків більшість стосуються проблеми формування екокомпетентності майбутніх фахівців технічних, інженерних спеціальностей. Аналізована здатність особистості стосовно здобувачів вищої освіти педагогічної галузі знань, а саме майбутніх учителів біології, потребує уточнення, визначення структурних складових.

Мета статті – на основі аналізу дефініцій поняття «екологічна компетентність» визначити його сутність у підготовці майбутніх учителів біології.

Методи дослідження. Формування екологічної компетентності майбутніх учителів ми розглядаємо з позицій компетентнісного підходу в синергетичному поєднанні з системним, особистісно орієнтованим, діяльнісним, аксіологічним, технологічним, контекстним, рефлексивним та коеволюційно-ноосферним методологічними підходами. Реалізація мети і завдань дослідження передбачала застосування методів наукового пізнання: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо.

Виклад основного матеріалу. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у нашій державі виник з метою приведення вітчизняних критеріїв і стандартів освіти у відповідність до європейських вимог.

Дослідники О. Коваль та І. Погасій виділяють такі передумови виникнення компетентнісного підходу:

1) слабка розробленість самого поняття «компетентність», особливо в межах різних галузей знань;

2) відсутність чіткого та вичерпного переліку компетентностей;

3) необхідність визначення змісту освітнього процесу, який би забезпечував окреслений набір компетентностей відповідно до спеціальності;

4) потреба у визначенні засобів, тобто освітніх технологій, які дадуть можливість сформувати у студентів відповідні компетентності;

5) необхідність системного осучаснення освітнього процесу, починаючи з його мети і змісту;

6) потреба у фахівцях, які б володіли не лише спеціальними знаннями, а й вміли їх ефективно застосовувати на практиці для виконання посадових обов'язків;

7) українські підприємства втрачають позиції на зовнішніх ринках та відчують загострення конкуренції на внутрішньому;

8) динамічні зміни життя, постійне оновлення інформації зумовлюють потребу у членах суспільства – фахівцях, які здатні оперативно адаптуватись, навчатись протягом життя, безперервно розвиватись (Коваль та Погасій, 2019, с. 4).

У сучасній вітчизняній і зарубіжній педагогічній думці немає єдиного підходу до тлумачення поняття «компетентність», співвідношення понять «компетентність» і «компетенція». У своєму дослідженні ми виходимо з того, що компетенція – це сфера діяльності особистості, а компетентність – ступінь оволодіння цією компетенцією. Компетентність ми розглядаємо з позицій філософського, психолого-педагогічного і методичного аспектів. Філософський аспект у сутності компетентності акцентує увагу на здатності вчитися впродовж життя, самостійно оволодівати знаннями, уміннями, навичками; психолого-педагогічний – на потенціал мотивів, потреб, переконань, цінностей; методичний – на сферу застосування.

Термін «екологічна компетентність» у царині української екологічної освіти використовується раніше, ніж цілеспрямовано почав розроблятися на науковому рівні. Екологічна компетентність як психолого-педагогічна категорія життєвої компетентності стосується широкого спектру взаємодії

особистості й навколишнього середовища. Водночас екологічна компетентність як особистісна характеристика – це здатність особистості приймати рішення та діяти у життєвих ситуаціях так, щоб завдавати довкіллю якомога меншої шкоди. Екологічна компетентність поєднує загальні ознаки поняття «компетентність», які конкретизуються й уточнюються поняттям «екологічна» (Бондар, 2015, с. 123).

Існують підходи до визначення поняття «екологічна компетентність» залежно від потреби виділити певні сторони процесу формування цього феномену. Стосовно майбутніх учителів біології зацентруємо увагу на таких визначеннях.

І. Сяська потрактує екологічну компетентність як «... здатність застосовувати систему знань, умінь та досвід екологічної діяльності у професійних і життєвих ситуаціях, розуміти й пояснювати стратегію сталого розвитку суспільства та природи; володіти практичним досвідом екологічно доцільної діяльності в довкіллі, бажанням брати особисту участь та виховувати в учнів прагнення до відновлення й збереження природного середовища; на основі пріоритетності екологічних цінностей та особистісних якостей (екологічна свідомість та самосвідомість, екологічна відповідальність і активність) формувати екологічну культуру та світогляд школярів, виявляти готовність до природоохоронної й еколого-натуралістичної роботи з учнями» (Сяська, 2019, с. 270). Погоджуємося з дослідницею, що екологічна компетентність у підготовці майбутніх учителів має бути задекларована на трьох рівнях: як ключова життєва здатність, як загальна освітня та професійна.

Н. Баюрко, досліджуючи готовність майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи, визначає останню як інтегративну характеристику, яка ґрунтується на знаннях, уміннях, досвіді, ціннісних орієнтаціях і визначає готовність і здатність до екологічної діяльності. Авторка наголошує, що екологічна компетентність школярів формується, передовсім, у процесі вивчення природничих дисциплін, серед яких одне з провідних місць займає біологія. Ми солідарні з ученою щодо необхідності формування в майбутніх учителів біології системи фундаментальних психолого-педагогічних, природничо-наукових знань, умінь, навичок, спрямованості на здійснення екологічної діяльності, досвіду практичної екологічної діяльності, оволодіння відповідними методами й прийомами, достатніми для розвитку екологічної компетентності учнів основної школи (Баюрко, 2017, с. 22).

Екологічну компетентність як інтегративну характеристику особистості майбутнього викладача біології розглядає Я. Логвінова. Вона наголошує, що єдність екологічних цінностей, екологічних знань, способів діяльності та становлять аналізовану компетентність. Ці складові набуваються, засвоюються впродовж життя та необхідні для вивчення й дослідження явищ, об'єктів і процесів навколишнього середовища. Я. Логвінова виокремлює значення екокомпетентності майбутніх учителів для реалізації функцій екологічної освіти у професійній діяльності без порушення рівноваги в системі «суспільство – природа» (Логвінова, 2014, с. 7).

Л. Титаренко у своєму дослідженні екологічну компетентність студентів визначає як «... здатність застосовувати екологічні знання й досвід у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної професійної і побутової діяльності» (Титаренко, 2007, с. 9). Дослідниця виділяє два різновиди екологічної компетентності: професійний і повсякденно-побутовий. З огляду на те, що здобувачі освіти біологічних спеціальностей закладів вищої освіти матимуть фахове відношення до взаємодії з навколишнім середовищем, вирішуватимуть екологічні проблеми в сільському й комунальному господарстві, на виробництві, домінуювальним для них є професійний різновид екокомпетентності. Розділяємо думку вченої щодо професійної екологічної компетентності майбутнього вчителя біології як необхідної умови формування відповідної якості у школярів.

На думку Ю. Шапрана, екологічна компетентність є інтегративною якістю високомотивованої особистості, складовою професійної компетентності. Він розглядає аналізовану компетентність через призму способу буття людини, створюваного на засадах особистісного ставлення до навколишнього світу, через професійну та побутову діяльність. На перший план дослідник ставить здобуті екологічні знання, навички, досвід, цінності, які актуалізуються в умінні приймати рішення й виконувати адекватні дії, усвідомлюючи їхні наслідки для довкілля. Серед сутнісних ознак екологічної компетентності студентів-біологів Ю. Шапран виділяє ціннісні орієнтації, мотивацію до здійснення екологічно спрямованої діяльності, володіння системою екологічних знань і досвідом природоохоронної діяльності, здатністю до комунікативної взаємодії у сфері екологічної діяльності, прагненням до професійного вдосконалення й особистісного саморозвитку впродовж життя (Шапран, 2017, с. 322).

Дослідники в галузі освіти для сталого розвитку С. Рудишин, І. Коренева та В. Самілик відносять екологічну компетентність до категорії екологічної діяльності, яка тісно пов'язана з екологічною свідомістю, екологічним мисленням та екологічними цінностями. Екологічна компетентність учителів природничих дисциплін вони визначають як здатність активно, відповідально й ефективно реалізовувати стратегію сталого розвитку щодо екологізації суспільної свідомості та економіки з метою збалансованого соціально-економічного розвитку суспільства і збереження природи, спираючись на знання екологічних законів та закономірностей (Рудишин та ін., 2016, с. 79). Підтримуємо думку науковців, що базою для формування екокомпетентності є екологічні знання наукового та прикладного спрямування, при цьому важливе місце відводиться ціннісним орієнтаціям, мотивації та відповідальності за власну поведінку, тобто когнітивній, ціннісно-мотиваційній, діяльнісно-практичній складовим.

Особливий різновид екологічної компетентності виокремлює Ю. Бойчук. Дослідник визначає еколого-валеологічну компетентність майбутнього вчителя як важливу складову професійно-педагогічної компетентності. Він характеризує її як інтегроване поєднання професійних і особистісних якостей майбутнього вчителя, яке відображає рівень сформованості еколого-валеологічних цінностей, знань, умінь та практичного досвіду, що дозволяють йому успішно здійснювати педагогічно орієнтовану еколого-валеологічну діяльність, спрямовану на збереження здоров'я та охорону довкілля в умовах загострення екологічної ситуації, здійснення еколого-валеологічного навчання і виховання школярів (Бойчук, 2014, с. 10). На думку автора, ця компетентність являє собою особливий тип організації набутих еколого-валеологічних компетентностей здобувачами освіти, які необхідні для їх професійної діяльності. Отже, учений виокремлює знання, пізнавальні та практичні навички, стосунки, емоційне ставлення, систему цінностей та етику, мотивацію як складові еколого-валеологічної компетентності майбутнього вчителя.

Формування екологічної компетентності студентів непедагогічних спеціальностей науковці пов'язують зі здатністю майбутніми фахівцями:

- відповідально вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку (С. Грищенко, О. Матеюк);
- здійснювати всі види своєї професійної діяльності, які задовольняють потреби виробництва та забезпечують необхідний рівень здоров'я людини, безпеку її життєдіяльності та безпеку природного середовища (О. Герасимчук, А. Хрипунова, Н. Черновол);

– опанувати зміст предметів екологічного спрямування й набути досвід використання екологічних знань у процесі вивчення предметів спеціального і професійного циклів (Н. Олійник);

– визначати вплив і системно бачити наслідки професійної діяльності в навколишньому природному середовищі, усвідомлено приймати рішення в умовах професійної діяльності, що забезпечують безпеку людей і безпечність довкілля; здатність до професійної рефлексії; наявність моральних цінностей і пріоритетів (О. Гуренкова);

– вияв екологічної культури в полі відповідальності особистості («зоною відповідальності» є та частина довкілля, у якій кожна конкретна людина здійснює власну діяльність і тому може реально впливати на її стан) (О. Пруцакова).

Аналіз науково-педагогічних праць із проблеми дослідження дозволив виокремити основні концепти в розумінні сутнісних характеристик екологічної компетентності здобувачів вищої освіти, як от: система екологічних знань, умінь і навичок; набуті екологічні цінності, мотивація взаємодії з довкіллям, почуття власної причетності до екологічних проблем, відповідальності за результати своїх дій і вчинків; екологічно доцільна діяльність у професійній і побутовій сферах; наявність певних особистісних якостей (толерантність, здатність до емпатії, гуманізм тощо).

У своєму дослідженні ми розглядаємо екологічну компетентність майбутніх учителів біології як здатність активно й відповідально реалізовувати свій потенціал (екологічні знання, уміння, досвід) для успішної професійної діяльності в екологічній освіті та вихованні учнів; усвідомлювати власну причетність і відповідальність за відновлення, збереження природного середовища, екологізацію свідомості школярів; здійснювати екологічно доцільну діяльність, практично вирішувати екологічні завдання в професійній і побутовій сферах відповідно до принципів сталого розвитку, набутих екологічних цінностей, мотивів взаємодії з природою, переконань, ідеалів тощо.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури щодо сутності екологічної компетентності розкриває досить широке поле трактувань цього поняття. Проаналізовані різнопланові визначення екологічної компетентності не є суперечливими, а взаємодоповнюють одне одного, акцентуючи увагу на певних сторонах феномену. Екологічна компетентність майбутніх учителів біології – це інтегративна характеристика особистості, на перший план якої виходить здатність активно, відповідально й ефективно реалізовувати

функції екологічної освіти та виховання здобувачів освіти закладів загальної середньої освіти. При цьому важливе місце посідають екологічні ціннісні орієнтації, погляди, переконання, мотиви взаємодії з природою, ідеали, установки, екологічно доцільна діяльність тощо. Перспективи подальших наукових розвідок ми пов'язуємо з вивченням структурних компонентів екологічної компетентності майбутніх учителів біології, їх особливостей і функціональної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

- Баюрко, Н. В. (2017). *Підготовка майбутніх учителів біології до розвитку екологічної компетентності учнів основної школи*. Вінниця: ТОВ «Нілан_ЛТД» (Baiurko, N. V. (2017). *Preparation of future biology teachers for the development of environmental competence of primary school students*. Vinnytsia: LLC "Nilan_LTD").
- Бойчук, Ю. Д. (2014). *Формування еколого-валеологічної компетентності майбутнього вчителя у процесі біологічної підготовки: теоретико-методичні аспекти*. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди (Boichuk, Yu. D. (2014). *Formation of ecological and valeological competence of the future teacher in the process of biological training: theoretical and methodological aspects*. Kharkiv: KhNPU named after H. S. Skovoroda).
- Бондар, О. І. (2015). *Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : науково-методичний посібник для вчителів*. Херсон: Грін Д. С. (Bondar, O. I. (2015). *Environmental education for sustainable development in questions and answers: a scientific and methodological guide for teachers*. Kherson: Hrin D. S.).
- Державний стандарт базової середньої освіти (State standard of basic secondary education)* (2020). Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
- Коваль, О. В., Погасій, І. О. (2019). *Екологічна компетентність учителя Нової української школи. Навчально-методичний посібник в таблицях і схемах*. Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка (Koval, O. V, Pohasii, I. O. (2019). *Ecological competence of the teacher of the New Ukrainian school. Training manual in tables and diagrams*. Chernihiv: NUCHK named after T. H. Shevchenko).
- Логвінова, Я. О. (2014). *Формування екологічної компетентності майбутнього викладача біології в процесі вивчення природничих дисциплін* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Кіровоград (Lohvinova, Ya. O. (2014). *Formation of ecological competence of the future teacher of biology in the process of studying natural sciences* (PhD thesis abstract). Kirovohrad).
- Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (Order of the Ministry of Development of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine "On approval of the professional standard for the professions "Primary school teacher of general secondary education institution", "Teacher of general secondary education institution", "Primary education teacher (with a diploma of junior specialist)" (2020). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>.
- Рудишин, С. Д., Коренева, І. М., Самілик, В. І. (2016). Екологічна компетентність як загальна компетентність вчителів природничих дисциплін. [Український](#)

педагогічний журнал, 3, 74-83 (Rudyshyn, S. D., Koreneva, I. M., Samilik, V. I. (2016). Ecological competence as a general competence of teachers of natural sciences. *Ukrainian Pedagogical Journal*, 3, 74-83).

[Сяська, І. О. \(2019\). Компетентнісний підхід в екологічній підготовці майбутніх учителів природничих дисциплін: теоретико-методологічний аспект. *Інноватика у вихованні*, 9, 266-272 \(Siaska, I. O. \(2019\). Competence approach in ecological training of future teachers of natural sciences: theoretical and methodological aspect. *Innovation in education*, 9, 266-272\).](#)

[Титаренко, Л. М. \(2007\). Формування екологічної компетентності студентів біологічних спеціальностей університету \(автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07\). Київ \(Titarenko, L. M. \(2007\). Formation of ecological competence of students of biological specialties of the university \(PhD thesis abstract\). Kyiv\).](#)

Шапран, Ю. П. (2015). Сутнісні ознаки, структурні компоненти і вимірювання екологічної компетентності студентів-біологів педагогічного університету. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 18, 320-325 (Shapran. Yu. P. (2015). Essential features, structural components and measurement of ecological competence of biology students of pedagogical university. *Pedagogical education: theory and practice*, 18, 320-325).

РЕЗЮМЕ

Хроленко Марина. Сущность экологической компетентности в подготовке будущих учителей биологии.

На основе анализа научной и методической литературы, собственного научного поиска уточнено понятие «экологическая компетентность» будущих учителей биологии с применением методов научного познания (анализ, синтез, сравнение, обобщение и т.д.). В своем исследовании мы рассматриваем экологическую компетентность будущих учителей биологии как способность активно и ответственно реализовывать свой потенциал (экологические знания, умения, опыт) для успешной профессиональной деятельности в экологическом образовании и воспитании учащихся; осознавать собственную причастность и ответственность к восстановлению, сохранению природной среды, экологизации сознания школьников; осуществлять экологически целесообразную деятельность, практически решать экологические задачи в профессиональной и бытовой сферах в соответствии с принципами устойчивого развития, приобретенных экологических ценностей, мотивов взаимодействия с природой, убеждений, идеалов и т.д.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетенция, компетентность, экологическая компетентность, будущие учителя биологии.

SUMMARY

Khrolenko Maryna. The essence of ecological competence in the training of future teachers of biology.

Based on the analysis of scientific and methodological literature, own scientific research, the concept of “environmental competence” of future biology teachers is specified using the methods of scientific knowledge (analysis, synthesis, comparison, generalization, etc.). The analysis of scientific and pedagogical works on the research problem allowed to single out the main concepts in understanding the essential characteristics of ecological competence of higher education seekers, such as: the system of ecological knowledge, skills and abilities; acquired ecological values, motivation to interact with the environment, a sense of personal involvement in environmental problems and responsibility for the results of their actions and deeds; ecologically expedient activity in professional and household spheres; presence of certain personal qualities (tolerance, ability to empathize, humanism, etc.).

In our study we consider the environmental competence of future biology teachers as the ability to actively and responsibly realize their potential (environmental knowledge, skills, experience) for successful professional activity in environmental education and upbringing of students; be aware of their own involvement and responsibility for the restoration, preservation of the natural environment, greening the minds of students; carry out environmentally sound activities, practically solve environmental problems in the professional and domestic spheres in accordance with the principles of sustainable development, acquired environmental values, motives for interaction with nature, beliefs, ideals, etc.

The analyzed various definitions of environmental competence are not contradictory, but complement each other, focusing on certain aspects of the phenomenon. The ecological competence of future biology teachers is an integrative characteristic of the individual, which brings to the fore the ability to actively, responsibly and effectively implement the functions of environmental education and education of students of a general secondary education institution. At the same time, ecological value orientations, views, beliefs, motives of interaction with nature, ideals, attitudes, ecologically expedient activity, etc. occupy an important place. We connect the prospects of further scientific research with the study of the structural components of the ecological competence of future biology teachers, their features and functional interaction.

Key words: *competence approach, competence, ecological competence, future biology teachers.*

УДК 377.35

Олена Чернявська

Національна металургійна академія України

ORCID ID 0000-0001-9242-1846

DOI 10.24139/2312-5993/2021.02/398-405

ВИКОРИСТАННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ПРИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХАННЯ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

У статті висвітлені питання сучасного стану освітнього простору України. Представлений аналіз можливостей використання компетентнісного підходу у сфері фізичної культури і спорту в системі організації освітнього процесу з фізичного виховання в закладах професійно-технічної освіти. Розглянуті поняття «компетентність», «фізкультурна компетентність», «фізкультурно-оздоровча компетентність», «здоровя'збережувальна компетентність», «фізкультурно-спортивна компетентність». Зазначено, що впровадження компетентнісного підходу у фізичне виховання передбачає оновлення змісту теоретичної, методичної та практичної підготовки здобувачів у різних формах організації освітнього процесу.

Ключові слова: *компетентність, компетентнісний підхід, фізична культура, професійно-технічна освіта, кваліфікований робітник, заклад освіти.*

Постановка проблеми. Пріоритетним завданням системи фізичного виховання майбутніх кваліфікованих робітників під час здобуття професії безпосередньо в закладах професійної освіти, у світлі рекомендацій, визначених у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 (2013) та в низці державних документів («Про освіту» (2017), «Про